

Évszázados életkori ünnepély. *)

Az érkező évek sok kedvező dolgokat hoznak magukkal,
sokat elvisznek. Horácz.

Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Urnak dol-
gait. Zsolt. 118, 17.

Elaggott öreg vagyok, nagy érdemű szent gyűlés! de jól va-
gyok. Hogy azon vállalkozási jelen feladatomnak, mit igen szembe-
tűnővé vált életkorom igényelt, ugymondva hősileg feleljek meg,
aval sem én magamnak nem hizeleghetek, sem ti tőlem nem vár-
hatjátok; mert inaim reszketnek, ékesszólási tehetségemből rég ki-
fogytam, és szavaim hangkulcsa nem bir ama bájoló hatással, mi a
sziveket önkénytelenül is megnyitja; de mégis ne legyenek terhetek-
re a feletti büszke örvendezésemmel, hogy én jól vagyok!

Midón Mózes a Nébó hegyén az Izrael szerencséjeért és di-
csőségeért imádkoznék, imára hosszasan feltartott karjait lanka-
dástól gyámolítani kellett, holott még életereje jól állott; ti pedig
annál inkább nem tudhatjátok fel nekem, hogy e szent helyre gyá-
molító karok vezetése nélkül csak fel se léphetém; mert 1855-ben
szólok hozzátok, én, ki 1755-ben, azaz, ezelőtt egy évszázaddal
léptem vala bé a világba. Hetven vagy nyolczvan évek is az em-
bert eléggé megrázzák; de már azon túl nagy igaza van Seneká-

*) E czimen találtuk meg néhai n. ajtai Kovács István vallásközönségünknek
hagyományozott könyv- és kézirat-gyűjteményében 1856-ban elhalt tanár Sza-
bó Sámuelnek egy beszédét és imáját, melyet száz éves korában irt, aval
a szándékkal, hogy azt 1855-ben, september hóban, Kolozsvárt tartott egyik
legnevezetesebb zsinati főtanácsi gyűlésünkön elmondja. E szándékában azon-
ban hirtelen közbejött gyengélkedése megakadályozta. A száz éves pátriárcha
a zsinaton nem jelenhetett meg, s így beszédét se mondhatta el; de mi azt,
tekintve szerzője szép életkorát, melyhez hasonlóval bizonyára kevesen dicse-
kedhetnek, s aligha nem unicum egy száz éves ember prédikációja, folyóira-
tunkban közölni elég érdekesnek tartjuk, annyival inkább, mert ez is kiegészítésül szolgálhat Szabó Sámuelnek ugyancsak e füzetben közölt életiratához.

Szerk.

nak, hogy: „életkorunk, életerőnk nem alább száll, hanem alább esik“. És ez az én sorsom is; de mégis jól vagyok.

Ugy gondolom, hogy mikor engemet e szent helyen megpillantottatok, elég volna, ha egyet se szólanék is; mert száz éves embert csak látni is anynyi, mint hatós ékesszólás, minthogy ekkor az elmét nevezetes és fontos gondolati ötletek szokták meglepni. De én szólok, mert Isten kegyelméből szólhatok, ha mindjárt erőtelenségem nem engedi is könnyen érthetőleg szólanom. Szólok azon örömemet, hogy szószerűből hallgatókhoz szólhatok; szólok azon örömemet, hogy anyamegyénk szószerűjében állhatok; szólok azon örömemet, hogy zsinati szent gyűléshez szólhatok. És mindezekbeni örvendezésem összességét a kifűzött alapigéekkel így mondom ki: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Urnak dolgait“.

És így én ma, tisztelt szent gyűlés! öröminnepet, jubileumot tartok, még pedig Isten kegyelmében lelki dicsekedéssel; ki mind-éddig életemnek kedvezett. Hivatali életem ötven éves jubileumát már túlhaladtam; ma pedig szerencsém van, veletek életkorom kétszer ötven éves, azaz évszázados jubileumát innepelni. Ha elég lehet egy órai örvendezés az ég ily kitűnő kegyelméért; jertek, segíjete örvendeni nekem egy röviden béketűrő kihallgatással, ki már mások segedelme nélkül örvendeni is alig vagyok képes! Ki száz éves, bizonyosan szólhat már higgadt nézettel és letisztált eszmékkel. Oh! mert száz éveim sokra nyitották szememet, sokszor villanyozták fel szívemet, sok dolgokban okították értelmemet; látás, hallás, értelmezés, öröm, bú, szép remények és keserű csálódások minderre nagyon befolytak.

Háromról szólok azonban, mik közül az első engemet illet, a második sokakat, a harmadik mindeniteket; vagyis szólok 1.) az öregségről, 2.) a közhasznúságról, 3.) áldást osztogatók. Ugy vélem, öregségi gyengeségem mellett is jó irányt vettem. S ha néhol, mint Izsák, az elaggott pátriárka, tévednék is, ezért töletek bocsánatot nyerni mások feletti nagy előnyöm lehet.

1.) **Ör e g s é g.** Napjainkhoz napok járulnak, s egyszer azt veszszük észre, hogy vénülünk; mi nem kedves feladat ugyan, de így kell lenni. Ez ugyanis ama zordon időváltozások korszaka, mit télnak hívunk; minek beáltával sok nem szeretem dolgok szoktak előtűnni: az emlékező tehetőség nem oly tartékony, a látás rövidül, a hallás tompul, a zeuxisi rajzok színei a szemeket, és mozárta

szervekesztmények bájhangjai a füleket nem tudják akkora gyönyör-
 élvezetre birni, mint hajdonabb. S ha, egyebeket elhallgatva, csak
 azon egyet említjük is még ide, hogy az Ézóp megöregült vadász-
 ebe nem tudván a fülén fogott vadkant feltartóztatni, gazdája ke-
 gyéből kiesék, már evel az öregségi szerencsétlenségek főrajzába
 belémerítettünk; mert ha kitölt az ifju szépség ajánlólevelének
 ideje, mi nem csak Absolont érdekesíti a pártoskodók előtt, ha-
 nem a Saul vonzó személyének az istenes Sámuel látnoki palástja
 alatt is magas álláspontot készít, és a József kezébe trónhatal-
 mat varázsol; ha, mondom, ezen rövid időre biztosított személyérde-
 ki okmány divatból kiment, már más oldalról tekintetünk: vagy
 zsebünket, vagy eszünket, vagy hatalmunkat veszik az emberek igény-
 be, s azon túl semmit. S ha ezek közül valamelyikkel nem szolgál-
 hatunk, szeretet helyett hideg érzet, tisztelet helyett megvettetés
 a miénk. Meg ne sértsem igazmondással kedveseitekkel szép
 viszonyitokat, de így megy ez legközelebbi kedveseinkel is. Jé-
 zus mondá tanítványinak: „Sok dolgok vannak, melyeket nektek
 kellene mondanom, de mostan el nem hordozhatjátok“. Ján. 16, 12.
 Engemet is, ki az öregségi szerencsétlenségekről szólok, az ifjak
 nem értenek, mert még nem tauulták. A középkorúak nem értenek,
 mert a mit arról tudnak, csak eszmény, és a gyakorlati térre nem
 vitték át. De értenek az öregek, főkép azok, kik a szent János kis
 könyvét már többször elnyelték.

De ha a mondottakon semmit is nem lehetne segíteni, akkor
 legnagyobb igazuk volna azon hajdani görögöknek, kik hatvan éves
 öregeiket az életből mind kiáldozták. Ne gondoljuk, hogy az öreg-
 ség csak dur accordokból állana, szép mollok is merülnek fel an-
 nak sorsában, miknek jellemző alapja az erény mértéke; evel pe-
 dig az öregséghez ugy kell készülni, mint a télhez az öltönnyel.
 Az öregség közelebbé s beérkezése nem rettentí el azt, ki arra az
 erényes tevékenység méltányolt útján jutott el. Jó magvak az erény
 magvai. Későre is kikelnek azok, és szép virágokat fejlesztenek,
 mik sorsunkat balzsamillatjokkal áthatják; sőt a szép rózsák leve-
 lei elszáradtan is gyögyerővel bírnak

Az erény két kedves feladatot ismer: tenni és utánnézni. Ar-
 ra, mit nyomósan és derékül tett, mindig gyönyörrel és meglege-
 déssel tud visszapillantani; sőt a korábbi évtizedek előkészületi
 nyomainak áldásait száz éves korában is boldogul élvezi. A min-
 den erényes tettek nyoma nélkül, az ész- és lélekműveltség nélkül

bekövetkezett öregség Terentius szerint kész betegség, Diogenes szerint legzordonabb téli idő, Rousseau szerint a gyermekek előtt is unalmas: de a kit az öregségi korszak a mondottak érdeműs birtokában lepott meg, egész a sírig talál magának azokban gyógyyerőt a kornyadozás ellen, melegítőt a borzasztó sorsviszályok ellen, és kedves, érdekes tud lenni ifjak, éltesek és öregek előtt egyaránt. S hát Isten előtt nem-e? hiszen csak az oly öreg érti Isten akaratját, hajlik mennyei parancsai után s enged zugulódás nélkül őt érdeklő felsőbb nézeteinek, ki a mondott szellemi készülletekkel lehetett éltesből öreggé, öregből aggastyáná.

Azonban az öregséget sok tekintetekben szokták szerencsétlennnek nevezni, de a miken részint az alkalmazkodás, részint az öngyőzelem diadalt nyerhet. Én pedig, tisztelt szent gyűlés! a stoicismus igazolt elvei után az öregségben szoros értelemben csak két főbb roszat ismerek: egyiket azt, ha nincs ép elméje, másikat azt, ha nincs testi egészsége. Ezek eltávolításának gyógyszerét pedig tanultam egyfelől a gyógyászoktól és Siráktól, (r. 26. v. 23.) kik az öregség egészségét az ifjukor erkölcsével nagyon kapcsolatba teszik, másfelől Szenekától, ki azt ajánlja: „Kérjed nagyon az Istent, hogy egészséges testben ép elméd legyen!“ És ezek azok, mik engemet aggastyánt eddig az isteni kegyelem védelme alatt megtartottak!

Legyen elég enynyi az öregségről.

2.) K ö z h a s z n u s á g. Közhasznuságra szentelt életpályán öregedni meg méltányos dolog; mert: „Roszul él magának az, ki másnak nem élt“; és: „Nem tehet jól magával, ki mással jól nem tett“. Ezek a bölcelet higgadt elvei; ezek az erkölcsstan örökös kívánatai; ezek a polgáriasult világgal egykoru szabályok.

Mindenkinek van valamire hivatása; mindenkinek vannak többnemű szükségei. S e kettőnek öszszehatásából fejlett ki a társadalmi élet. Nélkülöznök ugyan embertársainkat, ha tehetnök; de mindennapi szükségeink kényszeritnek őket felkeresnünk, mint sor-sunk gyámolait; sőt ezt Isten is így akarta, ki az embereket társalgásra hajlandókká tette, különböző mértékű anyagi és szellemi ajándékainál fogva egymáshoz utasította, egymás között kelendő-sökké, egymás irányában érdekesekké tette.

Érdekes dolog ugyan itt mind az, mivel az emberek egymásnak hasznosan és építőleg szolgálhatnak; de mégis ezek között az anyagiak becsét hasonlithatlanul feljűmulja mind az, mi szellemi

szükségeinket fedezi; mert emberiségünk főfeladata az, hogy értelmünket tapasztalattal, lelkünket erénnyel gazdagítsuk. A ki szellemi gazdagság nélkül anyagilag gazdag, legfőlegb is őt csak czi-meres majomnak nevezhetni, vagy néhol aranyabroncsos boros hordónak s több e félének. A ki anyagilag is, szellemileg is gazdag, jól van ugyan így is; de hogy épen így kelljen lenni, nem szoros következetesség. De a ki anyagi gazdagság nélkül szellemileg gazdag, már bőven elég, nincs semmi hijjával.

De a szellemi gazdagság nevezetével nem mondtam ki mindent, holott annak elválhatlan társa a boldogság; mert a szellemi mivelttség könnyen túri kárait, rövidségeit ott, hol a miveletlenséget egy kis szükség vagy veszteség legott kétségbe ejti. De több az, hogy a szellemi mivelttség az a generál kulcs, mi az ajtókat, kincses ládákat, sőt a sziveket is felnyitja. De mit mondok? a valódi miveltséget jó erkölcs és vallásosság nélkül nem is képzelhetvén, azt határozottan mennyország arany kulcsának nevezem.

S mily érdekesek lehetnek, vagy legalább kellene lenni azoknak, kik nekünk a megbecsülhetlen talizmánt megszerezni segédkeznek! Hiszen ez az, a mi minket Istennel kedvező viszonyba hoz és abban állandósít is; ez az, a mi által meg tudjuk érteni, tisztelni és pártolni egy trón magasztos feladati érdekeit; ez az, a minek világánál átlátjuk, mi a haza, mi a nemzet, s mit teszen az iránt buzgón érezni, annak közérdekü ügyeire tevékenyül hatni; ez az, a mi a családi életet boldogul virágoztatja; ez az, a mi a kézművest, a földészt álláskörében többszörösen kilátóbbá teszi. Szóval, a szellemi mivelttség az embernek földi és mennyei kincse.

Ebben tegyétek meg, tisztelt H.! a teendőket ma és holnap; ebben nyujtsatok segédkezet szűkebb vagy szélesebb hivatástok körében mindenkinek. Ne szünjetez, né vonakodjatek útat mutatni az embernek az értelem és lélek kincseinek megszerzésében. S lássátok át testi és lelki szemeitekkel, mily kedves-gyönyörélvzetet találándatok ily eleven műveitekben. Hiszen ez által őket megtanítjátok ama felséges életmódra, mit Jézus ama szavakban fejez ki: „Keressétez először az Istennek országát és igazságát, és azután mindenek megadatnak tinéktez“. Máté 6, 33.

Ti magatok tudjátok, tisztelt H.! hogy mig magamat birtam, életemet ezen közhasznuságra szenteltem az unitárius ifjuság szellemi nevelésében; mely feladatnak menyynyire feleltem meg, orról nekem nem kell szólanom, hanem nektez kell elgondolnotok; de

anynyiban merek nyilatkozni, hogy valahányszor arra visszazagondolok, mindannyiszor a szerény öntudat lelkemet örömmel tölti el.

3.) Fogadjátok el áldáskívánataimat is! Hajdan a patriarchális korszakban nagyot tartottak a felől, ha a család az elaggott családtyának áldásmondását magára nyerhette. Én, a ki ezen szent hajlékban, ezen közgyűlési ünnepély népe között, ezen unitárius lelki családkörben legszorosabb, s így képzeletileg mintegy családtya lehetek, meggyőződve levén arról, hogy többé közgyűlésen meg nem jelenhetek, s jelenlegi megjelenésemet is csak olyannak tekintvén, mint mikor a kialvándó mécses még egy elevennek látszó szikrával végsőt pillant; áldásomat mondom reátok úgy, mint száz éves aggasyán, úgy, mint felszentelt pap, úgy, mint az unitárius közgyűlések egykori generális szónoka, a következőkben:

a.) Tisztelt unitárius egyházi főtanács! A remény és félelem, az atyai szives gondosság és többszöri szorongattatás, az anyagi szegénység és szellemi gazdagság mik legyenek, jól tudod, mert ismered. Isten ezek közötti hánykodásidban évszázadokig megtartott, tartson meg tovább is! népszerű szelid valláskormányodba öntsön jóra vezérlő szent lelket, védjen a feltornyosult habok általi elnyeletéstől, szebb kinézésid bátortalan sejtelmeit virágoztassa fel a világ kertében!

b.) Tanuló ifjúság! Egyenként kirepültetek fészkeitekből a tudományok Parnassussán virág-nektárt gyűjteni. A méz a rosz gyomorban megkeseredik. Vigyázzatok, hogy használni akarván, kárt ne tegyetek magatoknak és rosz példával sokaknak. Isten tegyen egyenként olyanokká, mint az ezüst alapra helyezett aranyoszlopok! Mind ezt nektek is mondtam, felszentelendő új papok. Értsétek, kövessétek!

c.) Kolozsvári unitárius anyamegye! Isten adjon neked növekedést és gyarapodást; az alsóbb megyék szívét imádságaikban mindig tartsa feléd fordulva, mint fő Jeruzsálem felé; a közérdekek hű pártolásáért jutalmazzon földön és mennyben!

d.) Áldott légy, felséges uralkodó ház! melynek védőszárnyai alatt egy évszázadot élhettem!

e.) Áldott, oh áldott légy, sokat szenvedett kedves hazám és nemzetem! Szívem többet érez hozzád, mint a menynyit szájam kimondhatna. Ha én meg nem érhetem is, engedje a jóltevő ég, hogy

más agggastyánaid érhessek meg sorsod szép virultát, mi felett a vén Simeon lélekhangulatával örvendézhessenek!

Kedves hitrokonim! Szószékből szoltam hozzátok, életemben legutoljára. Azt mondják, a mi ritka, kedves az. Mikor szól még hozzátok száz éves hitszónok? Isten tudja. Közületek némelyek megöregülnek, némelyek nem. Hallgassátok öregeiteket jó tanácsaikban, mert ők letisztált gondolkodásuak. A kik megöregedhettek, legyen öregségtek nyugodt, és idvesség reményével megáldott! Neveljétek azokat, kik hatáskörötökbe tartoznak; az ész és lélek kincseivel gazdagítsátok őket, mert evel irányokba a legérdekesebb áldozatot teszitek, mit ők, az emberiség és Isten is méltányolnak.

Ismerem, szent Atyám! nem meszsze vagyok végórámtól; te hozzád készülök naponként; a te kezembe ajánlom lelkemet!

Amen.

Ima.

Végzetlen Isten! kinek lételed örök óta volt és örökké lesz; bétöltöd a napokat, bé az örök időt hatalmad és jóságod tanujeleivel. Ezért imádnak és dicsőitnek téged minden lelkek és minden nemzetek, mig ég és föld lesz; mert egyik nemzedék felváltja a más, de te mindig az maradsz, a mi voltál, jó és hatalmas Isten.

Téged a csecsszopók szája is dicsér, kiket te teremtettél. Te néked áldozik az ifju az ő ifjúkori örömeinek napjaiban. A te mennyei segedelmedbe veti reményét az életpályát futó éltes kor. Az öreg az ő erőtelenülésében te hozzád támaszkodik, ezt mondván szívének teljes bizodalában: Te vagy, és te voltál, oh Isten, erősségem és védbástyám mindenkor és mindenben! Tégedet imád és magasztal e szent gyülekezet is, mely mindig egyedül hozzád hajolt hitében és reményében. Az idvesség reménye az, mi most is lelkesíti ennek ifjait, élteseit és öregeit, kik szent neved tiszteletere buzgóságunkat egyesítettük.

Tartsd meg kegyes atyánk közöttünk a vallásügyességet, hogy egymást a közös akolban lelki testvéreknek ismerjük. Éltesed uralkodónkat, és mind azokat, kik segedelmére jó érzellemmel hatnak; és hajtsad szívet szent vallásunk védelmére. Világosítsad mennyei tanácsoddal szent vallásunk főbjeit közérdekeink szerencsés keze-

lésére. Áld meg a tanítókat szorgalommal és jó tanácscsal, hogy járhassanak a nép és ifjuság előtt léleképítő haszonnal és kedvességgel. Áld meg az ifjakat jó erkölcscsel és szent neved félelmével, hogy a földnek és égnek hasznos polgárivá képződhessenek. Vigasztald a szomorkodókat, enyhítsd a nyomorultakat, térítsed irgalmasan a bűnösöket. Rendelj szabadulást a foglyoknak, mutass reményt a reményteleneknek. Lásd el édes hazánkat áldásaiddal és felvirágoztató kegyelmeddel. Segélj jóban járhatnunk és valaha üdvet nyerhetnünk! Szent Fiad által hallgass meg! Ámen.